2.5. İlmî Faaliyetlerin Diğer Medeniyetlere Etkileri

İslam kültür ve medeniyetinde ortaya konulan ilmî faaliyetlerin, kendisinden sonra gelen ilmî çalışmalara ilham kaynağı olması bakımından ayırt edici özellikleri şu şekilde sınıflandırılır:

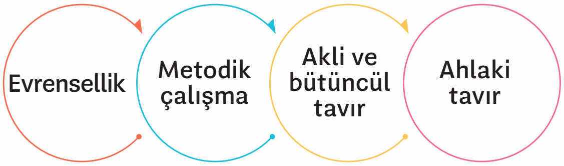

Evrensellik: İslamiyet'in yayılma sürecinde diğer milletlerle kültür ve medeniyet etkileşimi gerçekleşmiştir. İlmî faaliyetlere, gelişime ve değişime açık olmak bakımından ön yargısız bir bakış açısı kazandırmıştır. İnsanlığa ait birikimi bir araya toplamıştır.

Metodik çalışma: Gerçeğe ulaşmak için izlenen yol olan deney ve gözlem ile teorinin birlikteliği ve eş güdümü tarihte ilk kez ortaya konulmuştur.

İLİM MERKEZİ	ÂLİM	ALANI	ESERİ	BATIYA KATKISI
BASRA	Kindi	*Felsefe*	*Kitabu fi'l-felsefeti'l-ulâ*	Felsefe
	Cabir bin Hayyan	*Kimya*	*Kitabu'l-Kimya*	Tıp, Astronomi, Fizik, Kimya, Coğrafya
	İhvanü's-Safa	*Felsefe (Ansiklopedist)*	*Resâilü İhvâni's-Safâ*	Matematik ve felsefi bilimler Tabii ve cismani bilimler Psikolojik ve metafizik bilimler
BAĞDAT	Harizmi	*Riyaziyat (Matematik)*	*Kitabu'l-Amel bi'l Usturlab*	Astronomi, Coğrafya, Matematik
	Farabi	*Felsefe*	*Kitâb-u İhsâi'l-ulûm*	Felsefe
	Taberi	*Tarih*	*Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülük*	Tarih
	İbni Sina	*Tıp, Felsefe*	*El-Kanun fi't-Tıb*	Farmakoloji
	Kindi	*Matematik, Felsefe*	*Risâle fî îzâhi tenâhî cirmi'l-âlem*	Matematik, Felsefe
ENDÜLÜS	Ebülkasım Zehravi	*Tıp (Cerrahi)*	Et-Tasrif limen Acize an'it Telif	Diş ve göz cerrahisi

Akli ve bütüncül tavır: Müslümanların ilim anlayışı; din ve din dışı gibi bir ayrım içermeyen, bütüncül bir dünya görüşüne sahiptir. Müslümanlar, aklın muhatap olduğu vahye dayalı hakikatler ile deney ve gözleme dayanan araştırma sonuçları arasında çelişki yaşamamıştır.

Ahlaki tavır: Karşılıklı görüşlere saygı, bilginin kaynağının belirtilmesi, iç ve dış tenkidin yapılması, varılan sonucun paylaşılması, ilmî güvenilirliği sağlayan yegâne ölçütler olarak dünya ilim mirasına kazandırılmıştır.

İslam dünyasındaki ilmî gelişmeler, XI. yüzyılın sonlarından itibaren ortaya çıkan üç siyasi olaydan olumsuz etkilenmiştir:

- Haçlı Seferleri
- Moğol İstilası
- Endülüs'ün Müslümanların elinden çıkması

Görsel 4.5: İlmî telif çalışmalarında ulaşılan seviye, dünyada iz bırakan birçok eserin yazılmasını sağlamıştır.

Bilgi Notu

Günümüz dünyasının sahip olduğu bilimsel birikimde Müslümanların ilmî çalışmalarının hem aktarıcı hem de oluşturucu rolü, bilimler tarihçisi Prof. Dr. Fuat Sezgin'in eser ve çalışmalarında geniş şekilde ele alınmıştır.

(bk. Sefer Turan, Bilim Tarihi Sohbetleri Fuat Sezgin)

Bugünkü bilim ve teknolojideki birikimin ortaya çıkmasında en büyük pay, Müslümanlardan elde edilen bilgi birikimidir. Zira İslam dünyasındaki ilmî ve teknolojik gelişmeler, çeşitli temaslar yoluyla XII. yüzyıldan itibaren Avrupa'ya aktarılmaya başlanmıştır. Bu aktarım, üç güzergâh üzerinden gerçekleşmiştir. Bunlar:

- Anadolu
- Kuzey Afrika-Sicilya-İtalya
- Kuzey Afrika-Endülüs

Avrupa'da bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler; Coğrafi Keşifler, Rönesans ve reform hareketleri sırasındaki tercüme faaliyetlerinin ardından aydınlanma ile devam ederek günümüze kadar sürmüştür. Avrupa merkezlerinde kurulan eğitim kurumlarında Arapçadan tercüme edilen eserlerin oluşturduğu müfredat kullanılmıştır. Tercüme hareketi yoluyla medeniyetler arasındaki bilgi aktarımı, bugün bütün insanlığın ortak mirasına dönüşmüş durumdadır. Bu birikimin oluşması ve aktarılmasında en büyük pay Müslümanlara aittir.

Oryantalizm, XVIII. yüzyıldan itibaren İslam ilimleri ve Müslümanların kültür ve medeniyet tarihi üzerinde önemli çalışmaların yürütüldüğü faaliyet alanıdır. Avrupalıların, İslam kültür ve medeniyetinin birikimini analiz ederek

istifade edilir hâle getirmesi, Batı'da ve İslam dünyasında önemli bir boşluğu doldurmuştur.

Müslümanların dünya bilim tarihine etkileri ve katkıları şunlardır:

- *İlmî birikimin korunup devamlılığının sağlanması*
- *İlimlerin her yönden gelişmesinin sağlanması*
- *İlimlerin yeryüzündeki coğrafi yayılımının sağlanması*
- *Yeni ilim dalları, buluşlar ve eserlerin ortaya konması*

Sanayileşme sonrası XIX. ve XX. yüzyıllarda siyasi egemenlikler el değiştirmiş ve İslam dünyası bilgi üretiminde durağanlaşmıştır. Mevcut medeniyet tecrübesi ve bilgi birikimi, etkileşim koşullarının çok hızlı gerçekleşmesi nedeniyle yeni terkiplerin doğma imkânını arttırmıştır. Medeniyetler arası yeni terkiplerin oluşmasındaki en önemli pay, ilmî çalışmalara aittir.

28 Bozkurt, "Tercüman", 40/489.